

О.В. Шабінський, канд. екон. наук, доцент
Академія митної служби України

СИСТЕМА КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ТА ПОКАЗНИКІВ РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Регулювання економічної безпеки АПК України охоплює широкий діапазон можливих рішень цієї проблеми. При цьому основна увага повинна приділятися збільшенню виробництва вітчизняної продовольчої продукції. В цьому зв'язку виникає закономірна необхідність систематизувати основні проблеми щодо вирішення питань забезпечення економічної безпеки підприємств аграрного сектора економіки України. Однією із таких проблем є проблема розробки системи критеріїв оцінки та показників рівня забезпечення економічної безпеки агропідприємств.

Якщо в недалекому минулому всі питання і проблеми забезпечення економічної безпеки брала на себе і вирішувала держава, то в останній час, як відмічають спеціалісти-аграрники, підтримка сільського господарства вважається нераціональною та неефективною та має тенденцію до скорочення. Це пояснюється тим, що зростання обсягів субсидій в сільському господарстві призводить до надмірних витрат державного бюджету, а отже до зростання рівня податкового навантаження на галузі несільськогосподарського виробництва. В таких умовах стає надзвичайно актуальною проблема визначення критеріїв оцінки та система кількісних показників рівня забезпечення економічної безпеки підприємств аграрного сектора на регіональному та державному рівнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню питань, пов'язаних із підвищенням рівня економічної безпеки, приділяється все більше уваги, про що свідчить значна кількість досліджень науковців. Серед них можна назвати М.О. Барановського [1], О. Гончаренка [2], Б. Губського [3], Я. Жаліло, М. Єрмошенка [5], С. Кравченко, Є. Лисіцина [2], С. Наконечного [8], Г. Пастернак-Таранушенко [9], А. Швецова [6]. Ними було уточнено поняття економічної категорії «економічна безпека підприємств аграрного сектора на регіональному рівні» як категорії, що розглядає сукупність умов і факторів, що характеризують поточний стан економіки аграрної сфери на рівні регіону, стабільність, сталість та поступовість її розвитку, інтеграцію з економікою всієї держави, критерії оцінки та показники рівня забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях її забезпечення.

Ряд науковців пропонують в процесі дослідження питань системи критеріїв оцінки та показників рівня забезпечення економічної безпеки підприємств агросектора використовувати традиційні статистичні та економетричні дослідження господарських відносин, де б кількісний вимір системи показників характеризував сукупність факторів, що впливають на рівень економічної безпеки на всіх рівнях її забезпечення: агроформування, підкомплекси, галузі, регіони, країну.

Але динаміка розвитку ринкових умов господарювання вимагає оновлення існуючої методики визначення критеріїв оцінки рівня забезпечення економічної безпеки підприємств аграрного сектора, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Основною метою даного дослідження є визначення методики в кількісному виразі внутрішніх факторів впливу на економічну безпеку аграрного сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. На рівень економічної безпеки підприємств аграрного сектора можуть впливати безліч факторів, сукупна дія яких ще більше підсилює їх вплив. При цьому різні фактори впливають по різному, тобто виникає необхідність систему факторів впливу на рівень економічної безпеки аграрного сектора визначити також системою кількісних показників. Перш за все визначимося з переліком самих факторів, які впливають на рівень економічної безпеки і які можна розраховувати у кількісному виразі. Ми згрупували їх у три групи:

- першу групу складають: забезпеченість земельними ресурсами, ступінь деградації сільськогосподарських земель; частка земель, на яких вирощування агропродукції недоцільно через підвищене їх забруднення радіонуклідами і важкими металами (частка екологічно небезпечних земель); ступінь відновлення основних фондів (або їхньої захищеності); рівень ринкової орієнтації організації виробництва і праці на агропідприємстві; рівень монополізації внутрішньообласного продовольчого та сировинного ринку; ступінь імпортного тиску на внутрішній аграрний ринок;

- другу групу складають: рівень безробіття на селі (наявність ринку праці); рівень державної підтримки у витратах сільгоспвиробників; частка прибутку в собівартості агропродукції (рентабельність, виражена не у відсотках, а в частках одиниць); ступінь гармонізації в системі «мале-велике» агровиробництво; рівень руйнування науково-технічного потенціалу; частка ефективних організаційно-правових форм господарювання в загальному їхньому числі; рівень ресурсно-технологічної залежності АПК області від зовнішніх поставачань (добавки до комбікормів, пакувальні автомати, сільськогосподарська техніка);

рівень використання ресурсного потенціалу в агрокомплексі; ступінь монетаристської орієнтації в економічній політиці держави;

- третю групу складають: рівень політичної нестабільності; ступінь впливу злочинності (рекету, корупції, розкрадання агропродукції і т.д.) на сільських виробників.

Ознайомившись з дослідженнями вітчизняних науковців, враховуючи власні дослідження та використовуючи традиційні статистичні та новітні економетричні методи дослідження господарських відносин [8], ми запропонували кількісний вимір системи таких показників, які характеризують сукупність факторів, що впливають на рівень економічної безпеки аграрного сектора на всіх рівнях її забезпечення (агроформування, підкомплекси, галузі, регіони, країну). Перш за все всі фактори впливу ми розбили на дві групи: внутрішні і зовнішні. Внутрішні (внутрішньогосподарські) фактори впливають на економічну безпеку в основному через продовольче самозабезпечення, зовнішні – діють на макрорівні, але теж безпосередньо впливають на показники забезпечення економічної безпеки аграрного сектора. Пропонуємо наступну методику визначення в кількісному виразі **внутрішніх** факторів впливу на економічну безпеку аграрного сектора.

Один із основних внутрішніх факторів впливу на рівень економічної безпеки – *забезпеченість земельними ресурсами* – можна трактувати як наявність земельних ресурсів для ведення сільськогосподарського виробництва в обсягах, достатніх для створення внутрішнього ринку сільгосппродукції.

У даному ж випадку цей критерій несе трохи інше навантаження, оскільки ставиться задача визначення максимально можливого виробництва сільськогосподарської продукції, а не тільки тієї її частини, якої буде досить для формування внутрішнього продовольчого ринку.

У формалізованому вигляді даний фактор у кількісному значенні можна розрахувати за формулою:

$$I_3 = \Delta F_{\phi} \div \Delta F_n,$$

де I_3 – індекс рівня забезпеченості земельними ресурсами (у даному випадку ріллі, у розрахунку на одну людину, га);

ΔF_{ϕ} , ΔF_n – частка ріллі, що приходить на одну людину, відповідно фактична і нормативна.

Значення ΔF_n визначається розподілом науково обґрунтованого нормативу харчування (НХ) на урожайність (У), яка виражена в умовних одиницях, тобто:

$$\Delta F_n = НХ \div У.$$

Тісно пов'язаний з цим фактором наступний – *ступінь деградації сільськогосподарських земель* ($I_{сдз}$) – доцільно розраховувати як відношення площі сільгоспугідь відповідно деградованих (F_d) до загальної площі цих угідь (F_3), тобто:

$$I_{сдз} = [1 - (F_d \div F_3)].$$

Оскільки між рівнем продовольчого самозабезпечення і частини площі деградованих земель (заболочених, закислених і т.д.) зв'язок обернено пропорційний, то в даній формулі перед часткою від ділення цих двох значень площ ставиться одиниця. У випадку вираження даного індексу у відсотках, замість одиниці необхідно поставити 100.

Практичний зміст даного рівняння полягає в тому, що зі збільшенням частки деградованих земель можливості продовольчого самозабезпечення території знижуються.

Не менш важливий фактор – *екологічний* – характеризує рівень забруднення земель радіонуклідами і важкими металами ($I_{зз}$). Його у спрощеному вигляді можна представити так:

$$I_{зз} = [1 - (F_{зз} : F_3)],$$

де $F_{зз}$, F_3 – площа сільгоспугідь відповідно забруднених і загальна.

При визначенні даного індексу варто керуватися фактичними даними рівня забруднення земель, такі дані знаходяться у відповідних організаціях і науково-дослідних установах. Показник цього індексу по відношенню до рівня продовольчого самозабезпечення тут також обернено пропорційний, тобто зі збільшенням частки забруднених земель рівень продовольчого самозабезпечення знижується.

Для визначення внутрішнього фактора-індексу *ступеня відновлення основних фондів*, не включаючи землю, ($I_{сф}$) необхідно знати середньорічні значення відрахувань на реновацію (повне відновлення) основних фондів відповідно фактичних ($\square P_{iф}$) і нормативних ($\square P_n$). Значення даного показника розраховується як відношення першого до другого, тобто:

$$I_{сф} = \sum_{i=1}^n P_{iф} : P_n.$$

Для спрощення розрахунків можна скористатися середнім значенням відсотка відрахувань на реновацію по усіх видах фондів. Якщо рівень відновлення основних фондів виходить дуже низьким, то це не сприяє підвищенню продовольчого самозабезпечення, а навпаки – зміцнює продовольчу безпеку.

Розрахунок показника *рівня ринкової орієнтації організації виробництва і праці на агропідприємствах* ($I_{рв}$) ми пов'яжемо зі ступенем

використання внутрішньогосподарських резервів сільгосппідприємств, що значною мірою залежать від їхніх керівників. Зміст введення даного фактора заключається у «відсіканні» безгосподарності при виділенні коштів державної підтримки. Їхній обсяг, як правило, обмежений, та й пріоритети розвитку аграрного сектора не завжди розставлені правильно. Тому і постає задача допомагати тим агропідприємствам, які використовують виділені кошти більш ефективно. Адже, чим менше буде потрібно фінансових ресурсів для аграрного сектора, тим більше їх залишиться в державному бюджеті: знизиться його дефіцит, зміцниться фінансове становище, з'явиться більше можливостей для збільшення коштів, що йдуть на відновлення земель і соціально-виробничої інфраструктури сільських територій, стане надійнішим продовольче забезпечення на основі власного виробництва агропродукції.

Вищевказаний критерій ($I_{рв}$) ми пропонуємо визначати як відношення чисельності керівників сільгосппідприємств, що використовують внутрішньогосподарські резерви сільгосппідприємств ($ЧК_1$), до загального їх числа ($\square ЧК$), тобто:

$$I_{рв} = ЧК_1 : \square ЧК.$$

Важливий внутрішній фактор впливу на економічну безпеку – *рівень монополізації внутрішньообласного продовольчого ринку* (I_M) – теж пропонується розраховувати кількісним показником. Чим більше монополізований цей ринок, тим дорожче стає кінцева продукція, тим менш вона конкурентоспроможна з імпортованою. Тобто, з ростом монополізації внутрішнього ринку слабшає продовольча безпека області (зв'язок обернено пропорційний).

Даний фактор-індекс можна визначити як відношення середньозваженого значення цін на продукцію сільських господарств до середньозважених цін на кінцеві їхні види, що надходять на прилавки крамниць.

Пропонуємо цей показник розраховувати за формулою:

$$I_M = \frac{\sum_{i=1}^{n1} Ц_i \cdot П_1}{\sum_{j=1}^{n2} Ц_j \cdot П_2},$$

де $\sum_{i=1}^{n1} Ц_i$ – сума цін і-их видів сільгоспсировини;
 $\sum_{j=1}^{n2} Ц_j$ – сума цін j-их кінцевих видів агропродукції;

$П_1, П_2$ – кількість видів відповідно агросировини і кінцевої продукції.

При розрахунку цього фактора можна скористатися і спрощеною формулою:

$$I_{\text{в}} = \frac{I_{\text{ц1}} \cdot \Pi_1}{I_{\text{ц2}} \cdot \Pi_2},$$

де $I_{\text{ц1}}$, $I_{\text{ц2}}$ – індекси зміни цін у плановому році відповідно на сільгоспсировину і кінцеву агропродукцію.

Чим ближче перший сукупний індекс до другого, тим менше монополізований ринок, тим міцніше продовольча безпека області (тобто зв'язок прямо пропорційний).

Для кількісного визначення важливого фактора *ступеня імпортного тиску на внутрішній продовольчий ринок* (I_{IT}) необхідно спочатку визначити ще один фактор – рівень імпорту продовольства (I_{in}), який розраховується відношенням кількості ввозу його в регіон з інших регіонів (M_i) до загальної кількості, що знаходиться на внутрішньо регіональному споживанні (M_0), тобто:

$$I_{\text{in}} = M_i : M_0, \text{ при } M_i < 0,51 M_0 \text{ та}$$

$$I_{\text{in}} = [1 - (M_i : M_0)], \text{ при } M_i > 0,51 M_0.$$

Даний індекс для різних рівнів розвитку регіонального ринку буде мати не однакове значення, регульоване в основному з боку державних структур з метою створення на цій основі нормальної конкуренції на внутрішньому ринку.

Ці дві формули не можуть бути використані при розрахунку індексу імпортного тиску на внутрішній продовольчий ринок, оскільки тут необхідно враховувати фонд споживання, а також обсяг імпорту з урахуванням вивозу за межі регіону. З урахуванням цих виправлень формула для визначення індексу імпортного тиску прийме наступний вигляд:

$$I_{\text{IT}} = \sum_{i=1}^n [(M_i - B)_i : \Phi C_{pi}] \cdot I_{\text{зп}}$$

де B – обсяг вивозу сільгосппродукції i -го виду за межі регіону;

ΦC_{pi} – розрахунковий фонд споживання i -го виду продукції;

$I_{\text{зп}}$ – індекс зміни платоспроможного попиту (відношення показників звітного року до базового);

n – кількість видів продукції.

Фактор *рівня безробіття на селі* (I_6) несе потрійне навантаження: по-перше, це наявність кваліфікованої робочої сили для ведення агровиробництва на основі розвитку ринку праці; по-друге, це проблема працевлаштування «зайвих» безробітних; по-третє, це загроза соціальної напруженості на селі, що виникає у випадку перевищення рівня безробіття вище припустимих меж.

Індекс безробіття можна кількісно виразити через відоме співвідношення чисельності безробітних (B_{ϕ}) у сільській місцевості регіону до загального числа проживаючого там населення ($B_{\text{заг.}}$) за умови не перевищення даного показника припустимого для регіону значення, тобто:

$$I_{\phi} = B_{\phi} : B_{\text{заг.}}$$

Хоча за міжнародними стандартами рівень безробіття може підніматися до оцінки 4-7 %, для наших нинішніх умов він не прийнятний, тому автор і знижує його до вищезгаданих значень.

На нашу думку, у даній формулі варто було б замінити термін ($B_{\text{заг.}}$) на «працездатне» населення, оскільки брати в нашому випадку все населення регіону або області буде методично невірно. Тоді зміст даного рівняння ($I_{\phi} = 0,03 \div 0,04$) буде в наступному: з погляду достатності кваліфікованої робочої сили на селі для виробництва агропродукції, можливостей сільських територій у створенні нових робочих місць і збереженні там стабільної обстановки, значення фактора безробіття повинно знаходитися в зазначених межах. Для практичного використання необхідно застосовувати такі формули:

$$I_{\phi 1} = B_{\phi} : B_{\text{п}}, \text{ при } B_{\phi} < 0,51 B_{\text{п}} \quad \text{або}$$

$$I_{\phi 2} = [1 - (B_{\phi} : B_{\text{п}})], \text{ при } B_{\phi} > 0,51 B_{\text{п}}.$$

З метою забезпечення конкурентоздатності продукції на місцевому рівні, важливого значення набуває визначення кількісної межі фактору *рівня держпідтримки у витратах сільських підприємств* ($I_{\text{п}}$). Виражений, як і всі інші фактори, через індекс, він являє собою відношення фактичного розміру державної підтримки (ДП_{ϕ}) до нормативного його значення ($\text{ДП}_{\text{п}}$) (124), тобто:

$$I_{\text{п}} = \text{ДП}_{\phi} : \text{ДП}_{\text{п}}.$$

Особливу складність тут має розрахунок нормативного розміру дежпідтримки, оскільки це пов'язано з урахуванням комплексу природно-кліматичних, соціально-економічних, техніко-технологічних і демографічних особливостей території. Тільки в цьому випадку можна судити про об'єктивність рівня фактичних витрат сільгосп підприємств, де «відсічена» безгосподарність. Тобто, тільки регіональний, і навіть більш локальний, підхід до оцінки цих витрат може дати об'єктивний рівень підтримки сільгоспвиробництва.

Розширене відтворення в аграрній сфері можливо тільки за умови досягнення рентабельності агровиробництва на визначеному (нормативному) рівні. У зв'язку з цим введений такий внутрішній фактор, як *рівень прибутку в собівартості агропродукції* (тобто рівень

рентабельності), виражений через індекс рентабельності. Тоді, позначивши його через I_p , можемо визначити його кількісне значення:

$$I_p = P_{\phi} : P_n,$$

де P_{ϕ} , P_n – рівень рентабельності агровиробництва, відповідно фактичний і нормативний. Чим вище P_{ϕ} , тим міцніше продовольче самозабезпечення території.

Наступний показник – *ступінь гармонізації в системі «мале-велике» виробництво*. Від цього залежить можливість реалізації відомої тези про розвиток так званої багатокладності, у якій багато вчених і практиків вбачають ледве чи не єдиний вихід з кризової ситуації, що створилася у сільському господарстві.

Як вихідний пункт до вирішення вищезгаданої «оптимальності», ми пропонуємо прийняти раціональність співвідношення в рівні агровиробництва між малими і великими підприємствами з різних видів сільгосппродукції. Допустимо зернові культури поки доцільніше розміщувати у великих господарствах, а трудомісткі (в основному овочеві культури) у малих, котрі самостійно справляються з виконанням усіх необхідних технологічних процесів.

Дане співвідношення рекомендуємо виразити так:

$$I_r = V_{\phi} : V_z,$$

де V_{ϕ} , V_z – обсяг виробництва трудомістких агрокультур, відповідно фактичний у малих агроформуваннях і загальний (наприклад по області);

I_r – коефіцієнт (індекс) гармонізації.

Зрозуміло, дане рівняння не відображає усіх вхідних факторів у поняття «гармонізація», тому воно містить значну частку умовності.

Не менші труднощі виникають з визначенням кількісної межі наступного внутрішнього фактора – *рівня руйнування науково-технічного потенціалу*. Під ним необхідно розуміти не тільки відтік з науки кваліфікованих працівників, але і зменшення коштів на проведення наукових досліджень і підготовку наукових кадрів.

Для розрахунків ми пропонуємо використовувати наступне співвідношення:

$$I_{нт} = B_{\phi} : B_n,$$

де $I_{нт}$ – індекс руйнування науково-технічного потенціалу;

B_{ϕ} , B_n – витрати на сільськогосподарську науку, підготовку кадрових фахівців для села, відповідно фактичні і нормативні.

Для визначення кількісних параметрів наступного внутрішнього фактора – *частки ефективних організаційно-правових форм господарювання*, вираженої через індекс ($I_{\phiг}$) можна запропонувати

розраховувати його як відношення числа рентабельних агропідприємств всіх організаційно-правових форм господарювання до загального їх числа (Π_3):

$$I_{\text{фг}} = \Pi_{\text{фр}} : \Pi_3, \text{ при } \Pi_{\text{фр}} < 0,51 \Pi_3 \quad \text{або}$$

$$I_{\text{фг}} = [1 - (\Pi_{\text{фр}} : \Pi_3)], \text{ при } \Pi_{\text{фр}} > 0,51 \Pi_3.$$

Методика визначення кількісної межі **зовнішніх** факторів впливу на рівень забезпечення економічної безпеки аграрного сектора пропонується такою. Фактор *рівня ресурсно-технологічної залежності АПК від зовнішніх постачань*, виражений через індекс ($I_{\text{ртз}}$) пропонується кількісно визначати аналогічно рівневі пропозиції товарів АПК ($I_{\text{т}}$), тобто розраховувати як відношення сукупної пропозиції всіх основних товарів і послуг всіх сфер АПК ($\Pi_{\text{с}}$) регіону, що виробляється його виробниками, до нормативної потреби в них на даній території ($\Pi_{\text{н}}$), тобто:

$$I_{\text{ртз}} = \Pi_{\text{с}} : \Pi_{\text{н}}.$$

До таких товарів і послуг віднесена сільськогосподарська продукція (сировина), її переробка в кінцеву продукцію (продукти харчування), продукція ресурсовиробничих галузей (сільськогосподарська техніка, комбікорми, добрива і т.д.). Застосування такого підходу до розрахунку даного індексу, на наш погляд, у даний час поки неприйнятне, оскільки складно визначити нормативну потребу в товарах і послугах АПК, особливо в сфері агросервісу. Адже там десятки найменувань добрив і ядохімікатів, сотні запасних частин і багато видів обслуговування. Однак це ще не буде відображати рівень ресурсно-технологічної залежності області. Це лише є характеристикою її можливостей у побудові внутрішнього аграрного ринку. Тому даний індекс, з погляду ресурсно-технологічної і тим більше продовольчої безпеки, доцільніше визначати, виходячи з наступного співвідношення:

$$I_{\text{ртз1}} = C_{\text{в}} : C_3, \text{ при } C_{\text{в}} < 0,51 C_3 \quad \text{або}$$

$$I_{\text{ртз2}} = [HC_{\text{в}} : C_3], \text{ при } C_{\text{в}} > 0,51 C_3.$$

де $C_{\text{в}}$ – спожиті внутрішні ресурси в II і III сферах АПК, що беруть участь у переробці сільгоспсировини і виробництві кінцевої продукції, у виготовленні технічних коштів, добрив, ядохімікатів, наданні послуг у сфері технічного агросервісу і т.д.;

C_3 – те ж, але з урахуванням зовнішніх постачань, тобто загальне ресурсно-технологічне споживання області протягом даного періоду.

Важливо знати не тільки ресурсне забезпечення аграрного сектора, але і *кількісне значення рівня його використання*, або рівня використання виробничих ресурсів, виражений через індекс ($I_{\text{вр}}$):

$$I_{\text{вр}} = \square I_{\text{с}} : \Pi,$$

де $\square I_c$ – сума сукупних індексів у районах;

Π – число районів і міст області.

Останній зовнішній фактор, що не може бути представлений у кількісних параметрах – це *частка у валовому територіальному продукті продукції промисловості, технологічно пов'язаної з АПК*.

Дію даного фактора можна кількісно виразити через індекс, обумовлений відношенням фактичної частки вартості продукції промисловості, пов'язаної з АПК (V_{ϕ}), до загальної її частки у валовому продукті території ($V_{вп}$), тобто:

$$I_{пт} = V_{\phi} : V_{вп}.$$

Отже, нами була запропонована методика кількісного виміру основних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку аграрного сектора. Комплексний вплив факторів на рівень економічної безпеки аграрного сектора можна орієнтовно представити у вигляді сукупного фактора, розрахованого за методом визначення середнього геометричного значення, тобто:

$$I_c^{16} = \sqrt[16]{I_1 I_2 I_3 I_4 I_5 I_6 I_7 I_8 I_9 I_{10} I_{11} I_{12} I_{13} I_{14} I_{15} I_{16}}$$

Підставивши замість символів їх розрахункові або фактичні значення, можна визначити рівень (можливості) економічної безпеки аграрного сектора на рівні цілої галузі або в регіональному діапазоні. Всілякі наші спроби розрахувати кількісні показники впливу факторів на рівень економічної безпеки аграрного сектора як на мікро-, так і на макрорівнях не дали в сучасних умовах успіху через відсутність прозорої інформації, відсутність публічності деяких даних і ін. Тому вважаємо за доцільне запропонувати цю методику розрахунку на перспективу як окремого дослідження.

Висновки. На основі проведених досліджень ми прийшли до висновку, що на рівень економічної безпеки підприємств аграрного сектора можуть впливати багато факторів, сукупна дія яких ще більше підсилює їх вплив. Враховуючи різний вплив цих факторів на рівень економічної безпеки агросектора та посилаючись на дослідження в цих питаннях інших дослідників і науковців, ми розробили систему критеріїв оцінки та методику впливу кількісної межі кожного фактору.

Бібліографічний список: 1. Барановський М.О. Диференціація аграрного виробництва України: причини та наслідки продовольчої безпеки країни і сільських територій / М.О. Барановський // Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах

глобалізаційних висновків: монографія [Павлов О.І., Хвестик М.А., Юрчишин В.В. та ін.]; за ред. О.І. Павлова. – Одеса: Астропринт, 2012. – С.196-208. 2. Гончаренко О.М. Методологічні засади розробки нової редакції концепції національної безпеки України / О.М. Гончаренко, Є.М. Лисицин. – К.: НІСД, 2001. – С. 6-7. 3. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б.В. Губський. – К., 2001. – С.13. 4. Джонстон Д. Эконометрические методы / Д. Джонстон. – М.: Статистика, 1998. – 301 с. 5. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – С. 26. 6. Лексін В.Н. Держава і регіони. Теорія і практика державного регулювання територіального розвитку / В.Н. Лексін, А.Н. Швецов. – 3-тє вид. – М., 2000. – С.25. 7. Лук'яненко І.Г. Економетрика: підручник / І.Г. Лук'яненко, Л.І. Краснікова. – К.: ТОВ «Знання» КОО, 1998. – 148 с. 8. Наконечний С.І. Економетрія: підручник / С.І. Наконечний, Т.О. Терещенко, Т.П. Романюк. – К., 2000. – 241 с. 9. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К.: Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України, 1994. – С.112.

Шабинский А.В. Система критериев оценки и показатели уровня обеспечения экономической безопасности агропредприятий. Обоснована необхідність розробки системи критериев оцінки і показателів рівня забезпечення економічної безпеки підприємств аграрного сектора. Учитываючи научні напработки других дослідників, автором була предложена система критериев оцінки забезпечення економічної безпеки і методика впливу кількісної границі кожного фактора на мікро- і макроуровнях економіки. Розроблена формула комплексного впливу факторів на рівень економічної безпеки підприємств аграрного сектора економіки.

Shabinskaya A. System evaluation criteria and indicators of economic security agribusinesses. The necessity of developing a system of evaluation criteria and indicators of the economic security of agricultural enterprises . Given the scientific work of other researchers, the author proposed a system of criteria for assessing the economic security and methodology of quantitative impact of each factor on the boundaries of micro -and macro- economics. Developed a comprehensive formula of factors influence the level of economic security enterprises of the agricultural sector .